Уметност и култура у Србији од 12. до 15. века

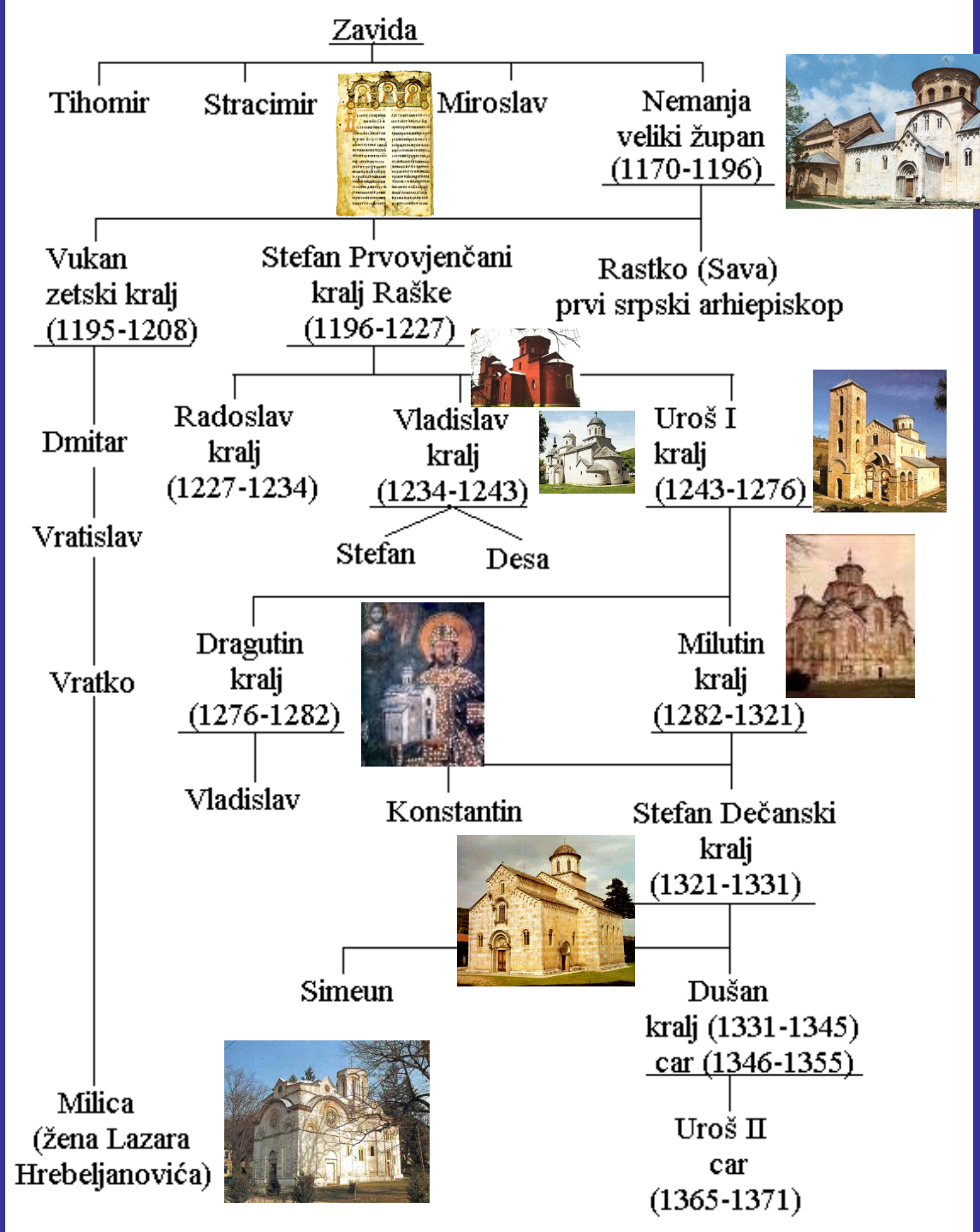

Српска средњовековна уметност

Рашка школа (крај 12. и 13. век)

Изглед цркава

-У припрати се сликају старозаветне теме и ктиторска композиција

-У наосу се сликају велики празници, живот Христов и Богородичин и појединачни светитељи

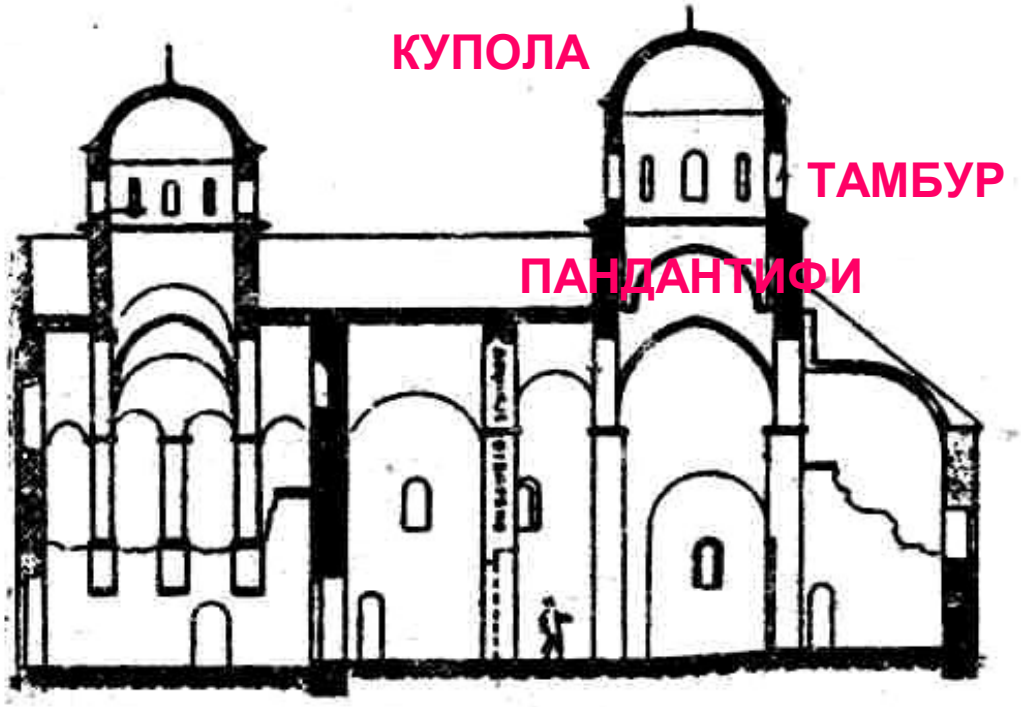

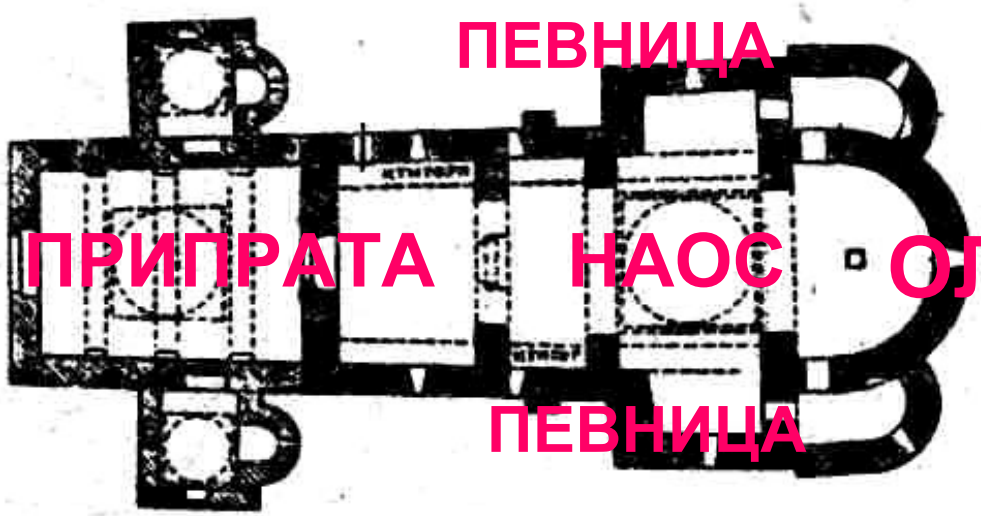

-У куполи се слика Христ Пантократор

-У тамбуру: 12 апостола

-У пандантифима: 4 јеванђелиста

- У олтару се сликају Богородица, причешће апостола и поклоњење жртви

Споменици који припадају

овој школи су:

1. Црква Пресвете Богородице у манастиру Студеница, задужбина Стефана Немање и припрата коју је дозидао краљ Радослав

2. Црква Вазнесења (Св Спаса) у манастиру Жича, задужбина Стефана Првовенчаног

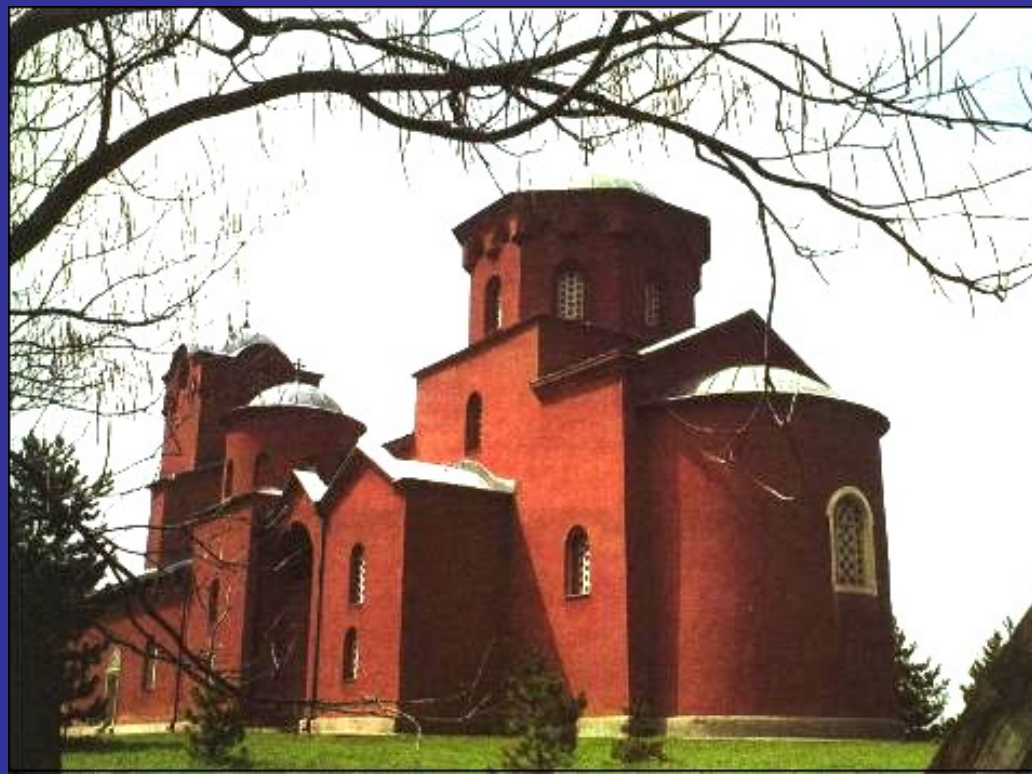

3. Црква Вазнесења у манастиру Милешева, задужбина краља Владислава

4. Црква Св Тројице у манастиру Сопоћани, задужбина краља Уроша I

Фасаде рашких цркава су малтерисане па бојене: Жича је црвених зидова, Милешева белих, а Сопоћани жутих.

Само Богородичина црква у Студеници има мермерне фасаде и романичку вајану декорацију око портала и прозора.

Студеница, источна фасада и олтарски прозор

Студеница, западни портал и олтарски прозор

Стил сликарства који одговара овој школи зове се

МОНУМЕНТАЛНИ

Распеће Христово, фреска из Богородичине цркве у манастиру Студеница

Ктиторска композиција из Милешеве

Успење Богородице из Сопоћана

Обрнута (инверзна) перспектива

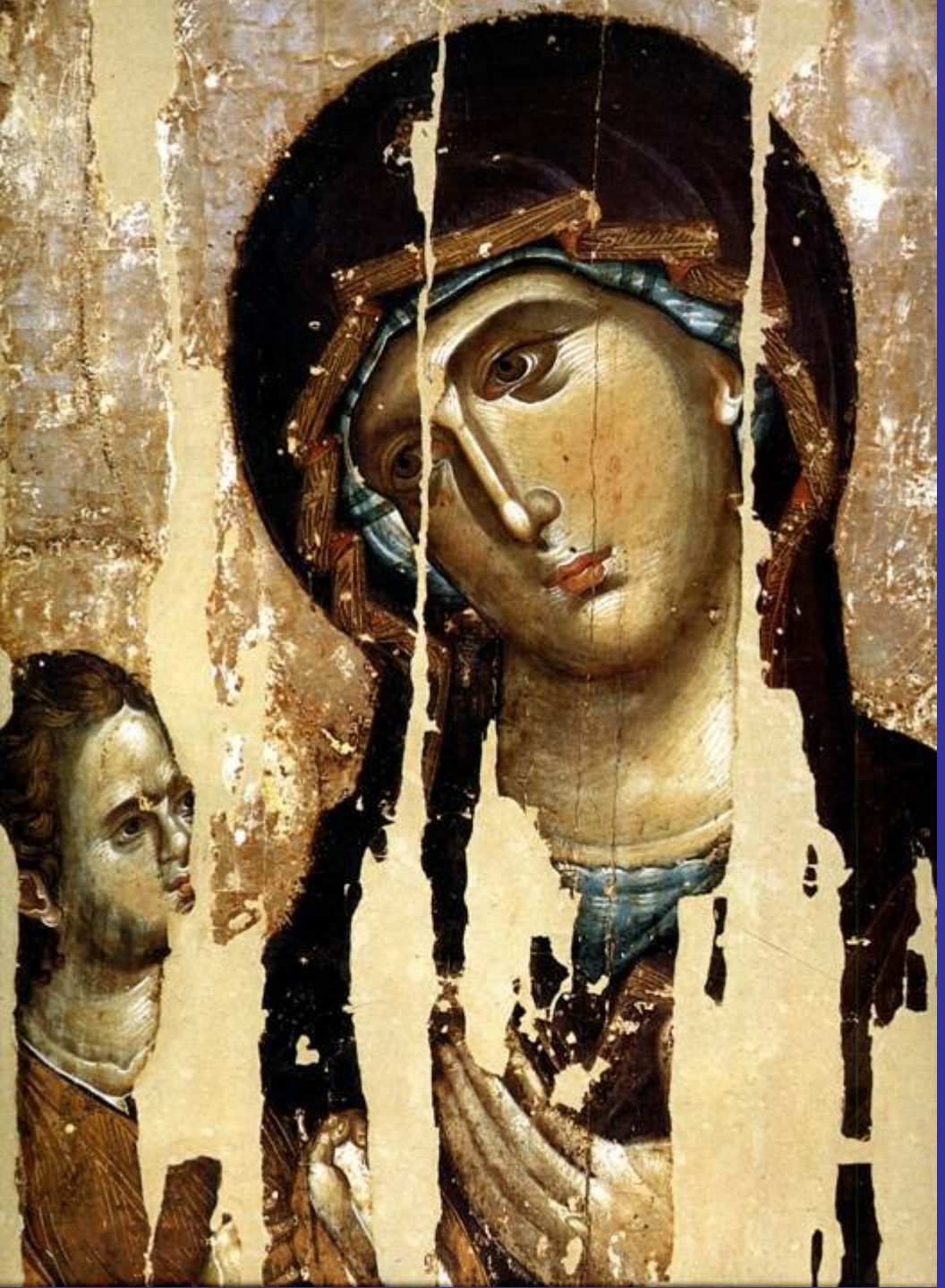

Икона

Богородице са Христом

13. век

Чува се у манастиру Хиландару

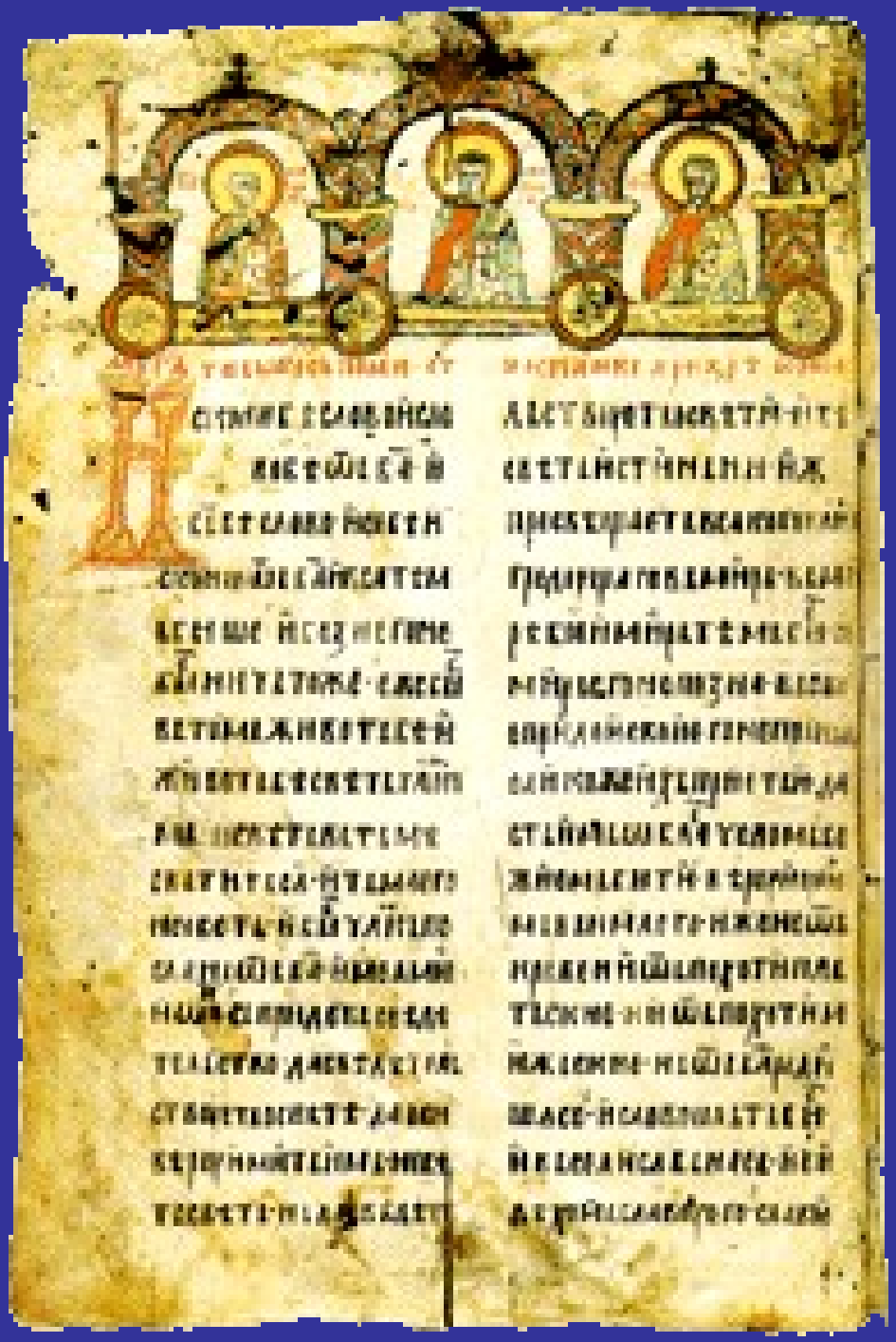

Мирослављево јеванђеље

Преписано је и украшено око 1180. године за хумског кнеза Мирослава.

Као преписивач и илуминатор потписао се Георгије дијак.

Има 362 стране формата 41,8 x 28,4 цм

Чува се у Народном музеју у Београду, осим листа број 165, који се налази у Публичној библиотеци у Санкт Петерсбургу

Комплекс манастира Студеница

У овом манастиру је радио један од првих рашких скрипторијума.

Тада настају и наша прва оригинална књижевна дела:

Св Сава пише житије

Св Симеона и Службу

Св Симеону, Стефан Првовенчани Хиландарску повељу,
а Доментијан Житије Св Саве

На ктиторској композицији из Ариља

(Милутин, Драгутин са моделом цркве и његова супруга Кателина) види се богата, раскошно украшена ношња.

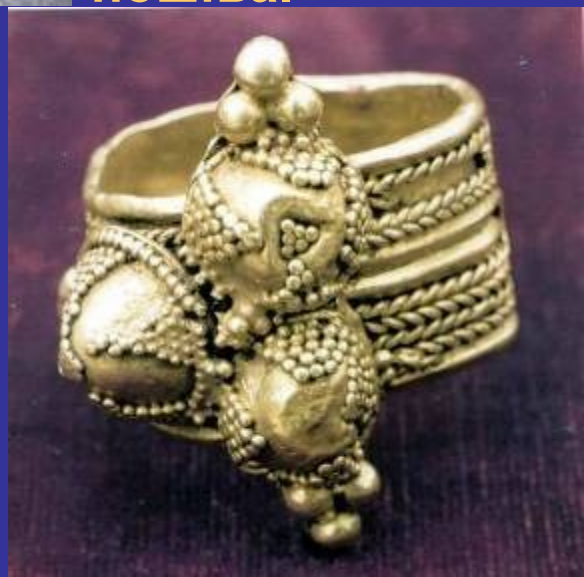

Прстен Стефана Првовенчаног који се чува у ризници манастира Студеница

Српско – византијска школа

(1300 – 1371/89)

Краљ Милутин

Српско – византијској школи припадају

Задужбине краља Милутина

1. црква Св Георгија, Старо Нагоричино
2. Богородица Љевишка
3. црква Благовештења, манастир Грачаница

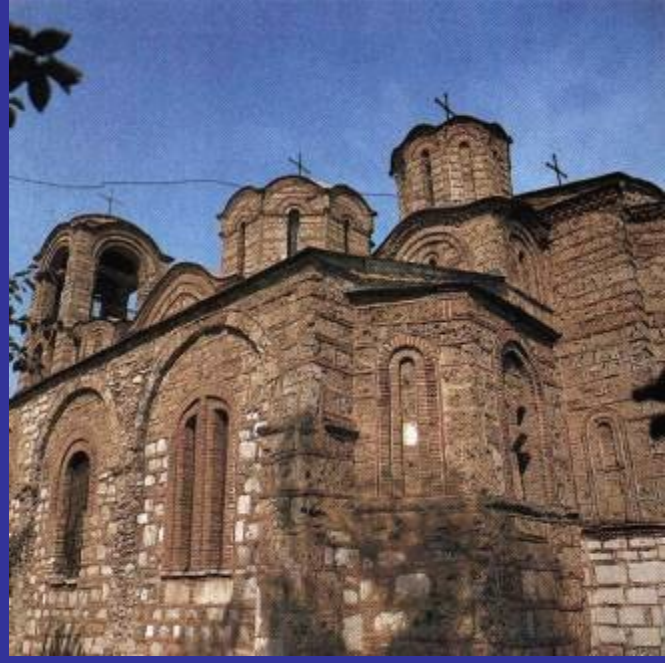

4. Краљева црква (Јоакима и Ане) у комплексу манастира Студеница
5. Црква манастира Хиландара
6. Црква Христа Пантократора, манастир Дечани, задужбина Стефана Дечанског
7. Св Арханђели, недовршена задужбина цара Душана
8. Властеоске задужбине

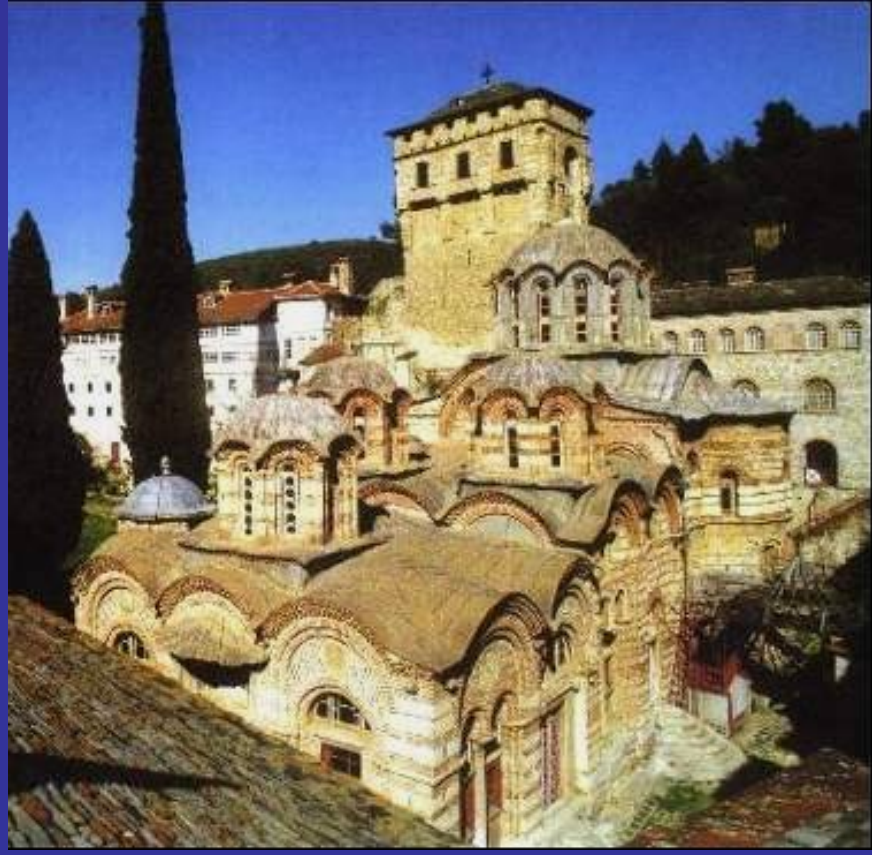

Цркве имају основу уписаног крста, а фасаде су рађене ређањем опеке и камена

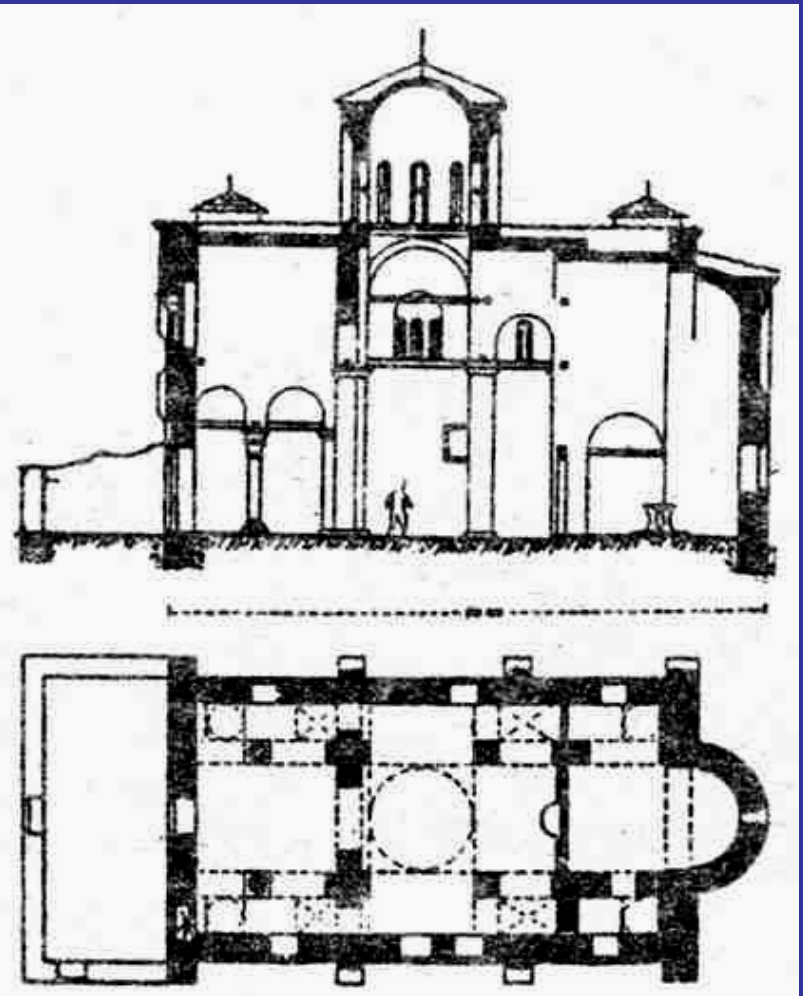

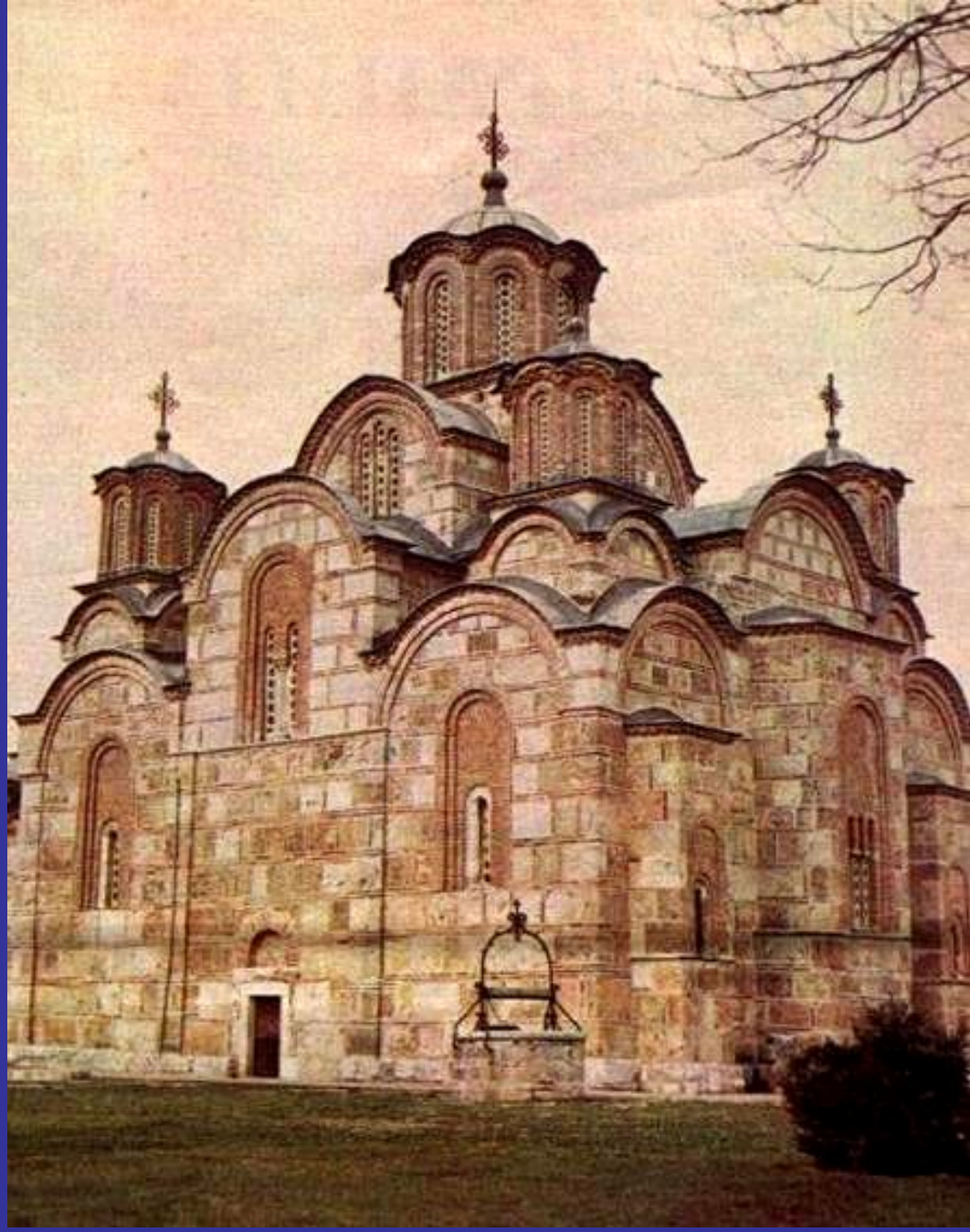

Манастир Грачаница

Једино манастир Дечани има фасаде од ружичастог и плавкастог мермера и вајане декорације око портала и прозора, јер је настао делимичним угледањем на Студеницу. Изнад јужног портала потписао се протомајстор фра Вита из Котора.

Лав испред улаза у наос Дечана и олтарски прозор

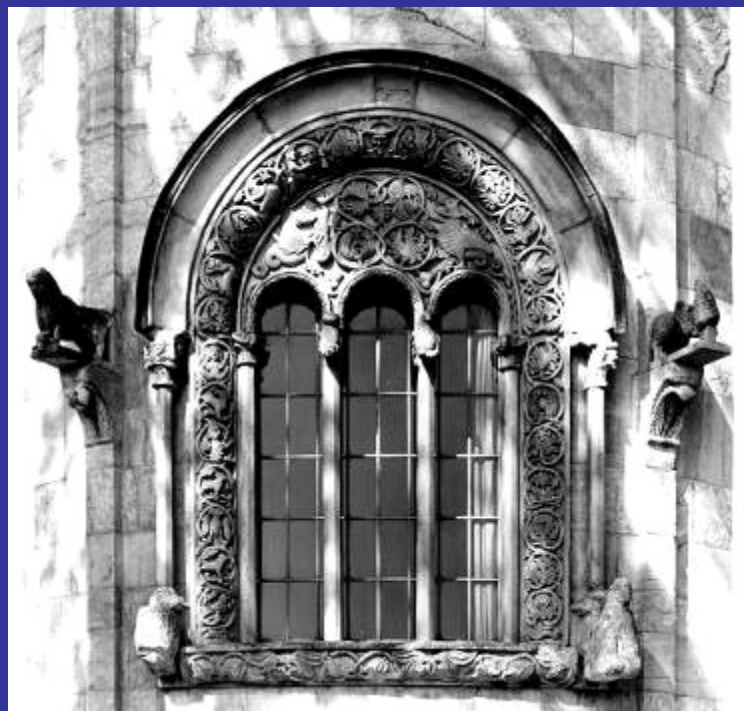

Стил сликарства који одговара овој школи зове се НАРАТИВНИ.

Формат фресака се смањује, догађај се разбија на више сцена, натписи постају дужи, а сликари религиозне сцене обогаћују мотивима виђеним у свакодневном животу (ношња, накит, предмети за свакодневну употребу)

Рођење Богородице

Михаило Астрапа и Еутихије су у Охриду осликали цркву Богородице Перивлептос, а затим су постали дворски сликари краља Милутина и радили у свим његовим задужбинама осим Хиландара

Лоза Немањића из манастира Грачаница

Манастир Хиландар

Основали су га Стефан Немања и Св Сава 1198/99. године. Главну манастирску цркву подигао је краљ Милутин 1293. године, а кнез Лазар је касније дао да се ту дозида спољња припрата.

Фреска из манастира Лесново

Манастири су били и центри развоја српске музике.

Хиландар је предњачио јер су се ту црквеним мелодијама давала национална обележја.

Прва сведочанства са неовизантијском нотацијом записана су у зборнику кир Стефана Србина Псалтикија (15. век)

Народну музику су неговали путујући свирачи и певачи (скомрах, гудец, свирац, свиралник, прасковник) који су развесељавали народ и чланове двора.

Стефан Првовенчани, цар Душан и деспот Стефан Лазаревић имали су на својим дворовима сталне музичке капеле.

На фресци Ругање Христу из Старог Нагоричина виде се неки од средњовековних музичких инструмената.

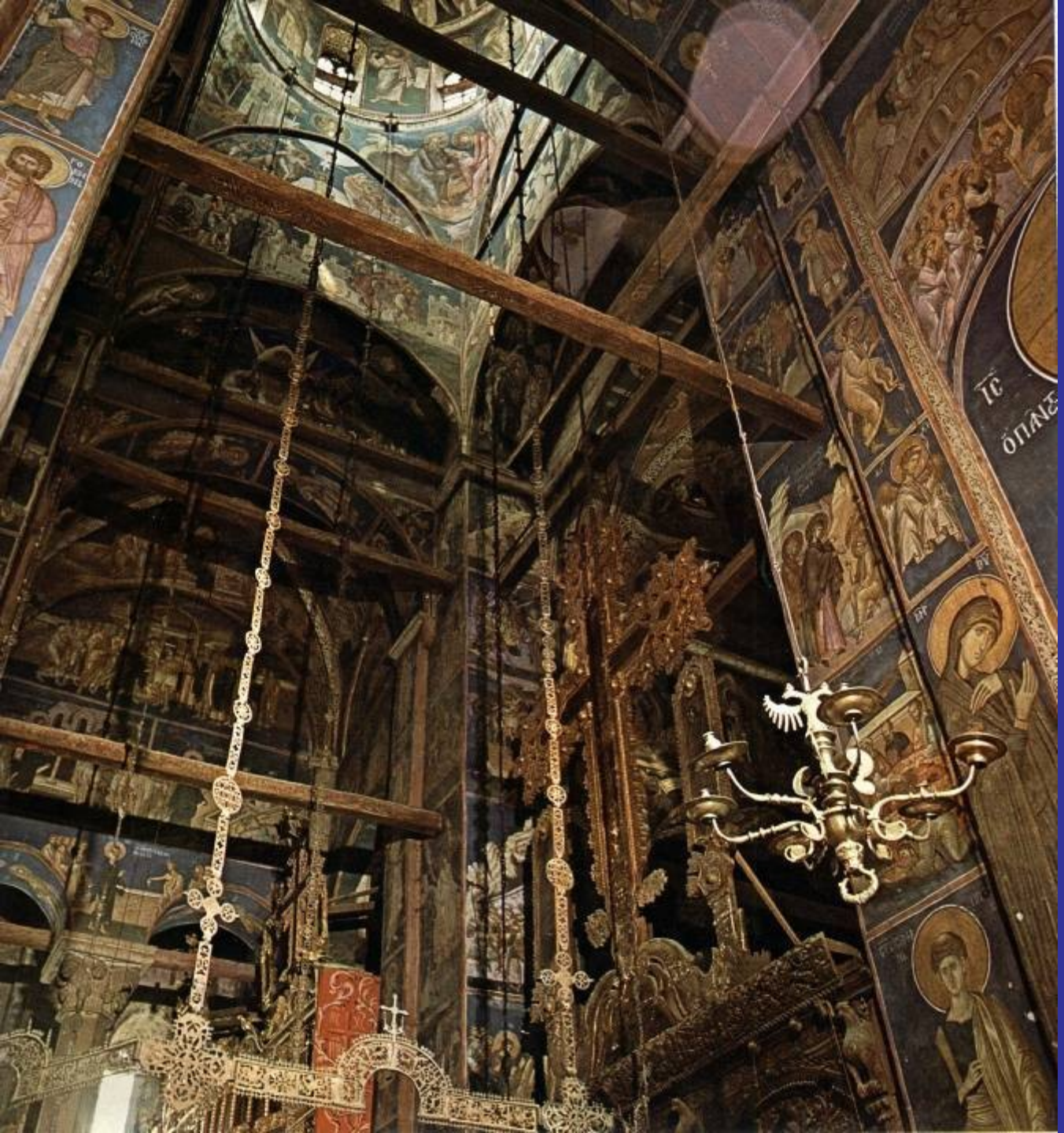

Високи Дечани

Од најмање 26 сликара који су овде радили, потписао се само

Срђ грешни

У обичај улази да се истовремено са фрескама осликавају и иконостасти.

Престоне иконе из манастира Дечани

Осим владарске породице и богати властелини подижу задужбине.

Ктиторска композиција на којој је приказан деспот Јован Оливер из манастира Св Арханђела, Лесново

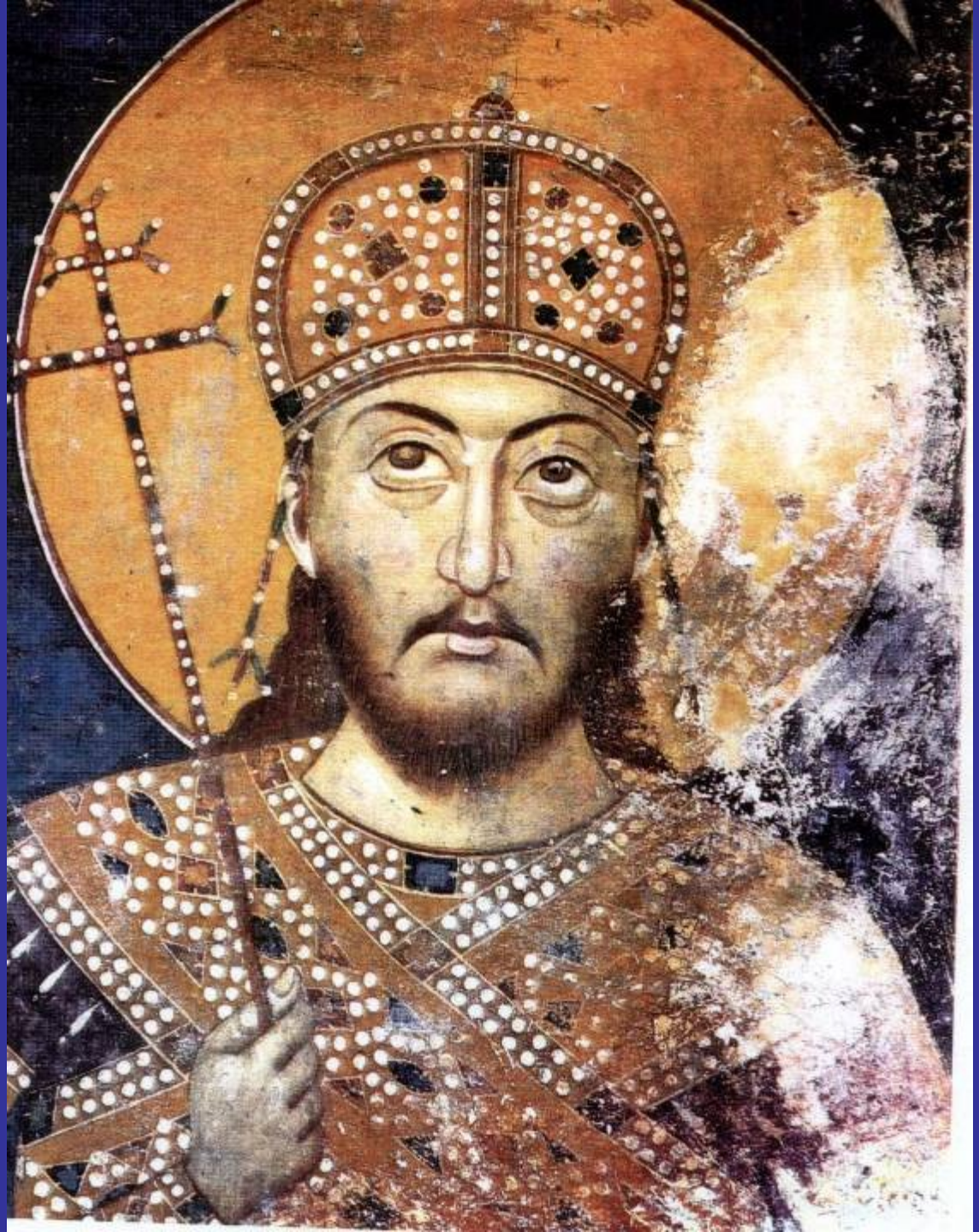

Портрет цара Душана из манастира Лесново

Илуструјући Псалм 148

‘’Хвалите Господа с небеса’’

сликар је приказао Сунце, Месец, звезде и сасвежђа

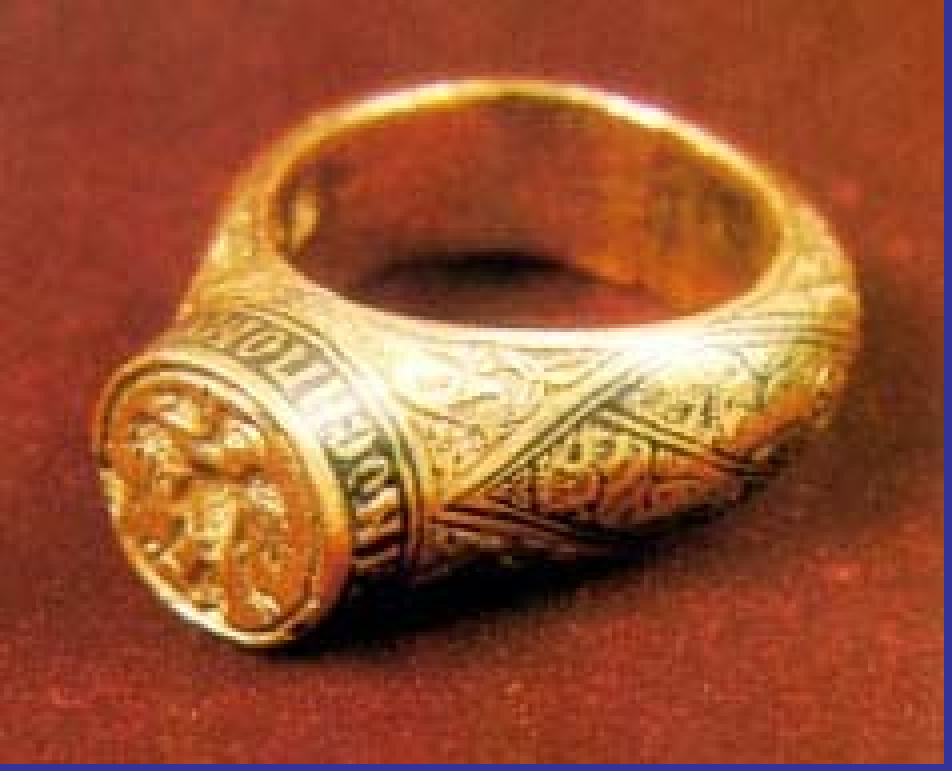

Теодорин прстен, манастир Бањска, 14. век

На многим властеоским имањима развијало се рударство. Од сребра је прављен накит, прстење и минђуше које су биле цењене у Европи

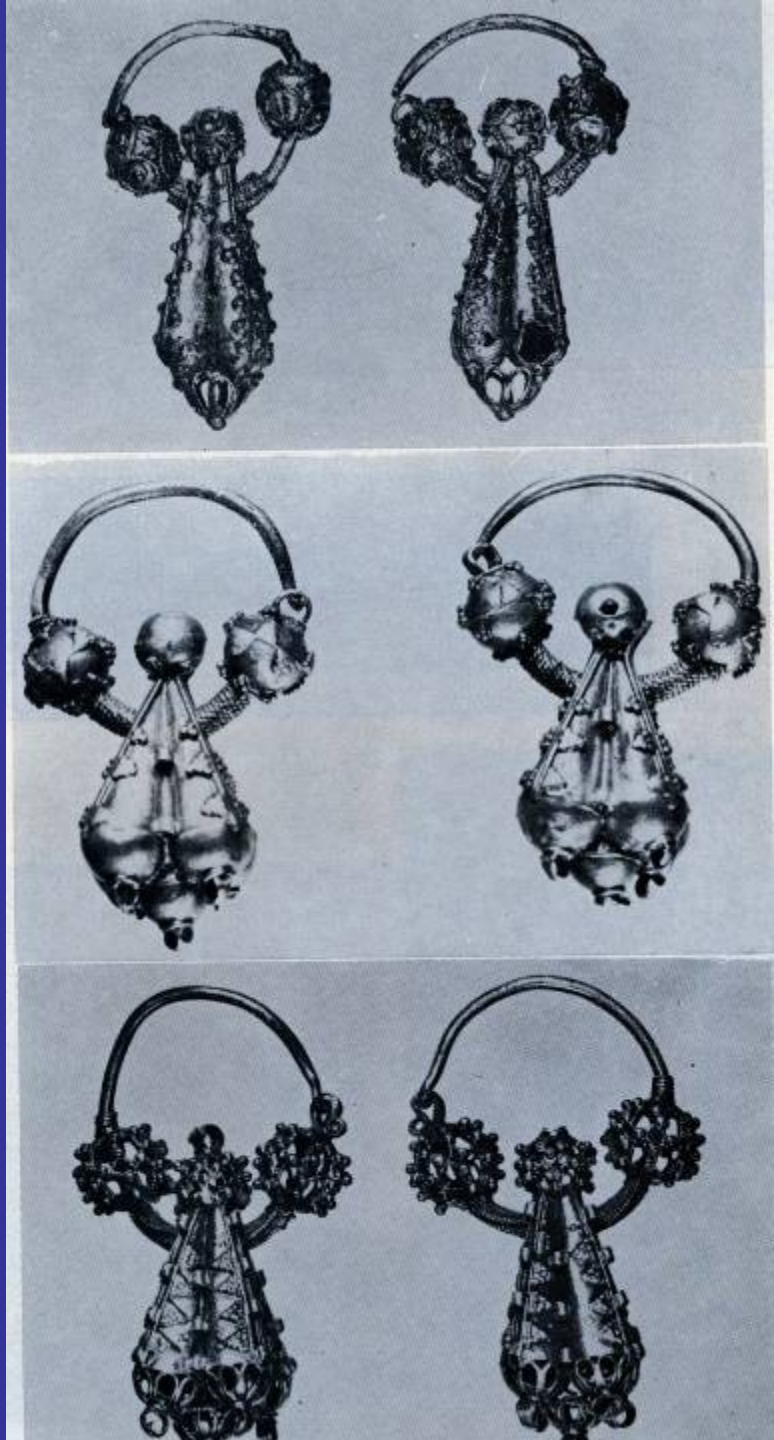

Пећка патријаршија

Црква Св Апостола

Деизис, 13 век

Црква Св Димитрија, Богородица у апсиди, 14. век

Црква Богородице Одигитрије, Рођење Христово, 14. век

Моравска школа

(1371/89 – 1459)

Свети ратници, фреска из Манасије

Споменици који припадају овој школи су:

1. Црква Успења Богородице, манастир Љубостиња, задужбина кнегиње Милице
2. Црква Св Стефана, Лазарица у Крушевцу, задужбина кнеза Лазара
3. Црква Вазнесења, манастир Раваница, задужбина кнеза Лазара
4. Црква Ваведења, манастир Каленић, задужбина протовестијара Богдана
5. Манасија (Ресава) црква и тврђава, задужбина деспота Стефана Лазаревића

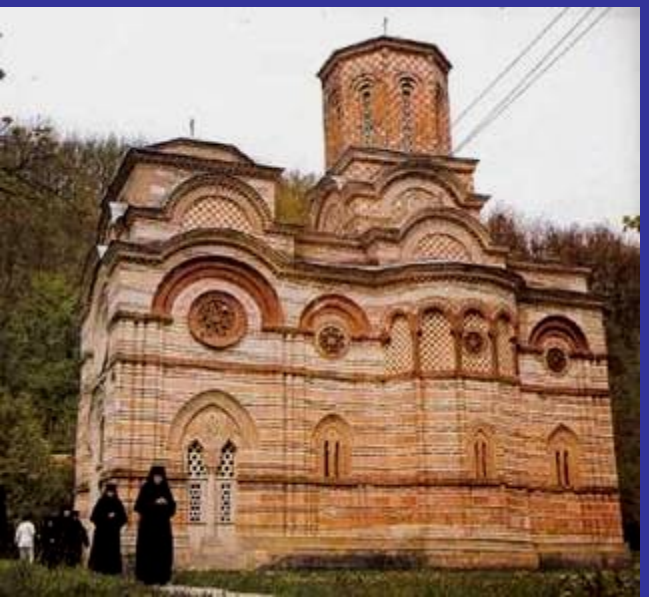

Вертикални песек и основа Лазарице

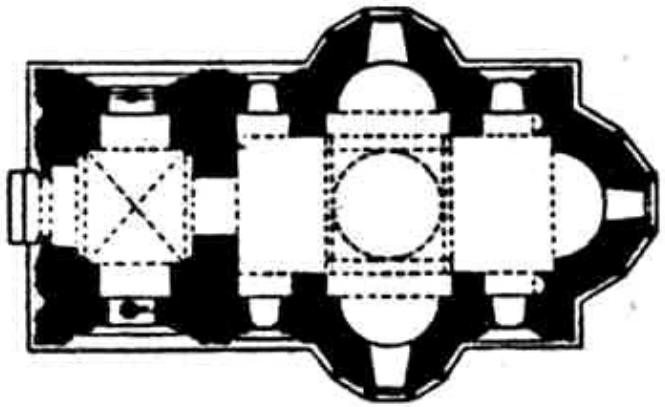

Цркве имају ТРИКОНХАЛНУ основу (полукружно завршене певнице се зову КОНХЕ).Фасаде су рађене од декоративно распоређених опека и камена. Украшавају се розетама и рељефима од камена и теракоте, уоквирених преплетима који потичу са украса на народној ношњи

Бифора са манастира Каленића

Стил сликарства који одговара овој школи зове се ДЕКОРАТИВНИ.

Деспот Стефан Лазаревић са моделом манастира Ресаве (Манасије)

Манастир Манасија (Ресава)

У Ресави је током 15. века радила наша највећа и најпознатија преписивачка школа.

То је време када настају и многа оригинална књижевна дела. По налогу деспота Стефана, Константин Филозоф у Београду 1423/26.г. Пише ‘’Сказање изложено о писменима’’ у коме говори о правилној употреби писмена, чувању књига и обучавању омладине у писмености.

Најпознатија књижевна дела из овог времена су ‘’Слово љубве’’ деспота Стефана Лазаревића и везена Похвала кнезу Лазару монахиње Јефимије, која се чува у Музеју српске православне цркве.